N. 78.

KURYER LITEWSKI

w WILNIE dnia 2 Pazdziernika V. S. ROKU 1807

S PETERSBURG VS. d. 20 Września. Dla słabości Ministra zagranicznych interessów Generała infanteryi Budberga, uwolnionego od obowiązku dopóki nie odzyszcze zdrowia, Minister handlowy Graf Rumiańców zarządzać będzie departamentem zagranicznych interessów. Podskarbi państwa tayny konsyliarz Hołubcow, którego dozorowi są poruczone banki, przyimie oraz dozor nadwornych bankierów, expedycyi robienia papieru na asygnacye, i departamentu monetnego, także arędy, opłatę od poddaństwa skarbowego, i trunki, do których należą skarbowe browary, tém bardziey że między temi wszystkiemi wydziałami a bankami i skarbem Monarszym zachodzi związek nieprzerwany.

W ukazie d. 15 lutego r. 1807 zalecono brać cło od ksiąg oprawnych z zagranicy przychodzących. J. J. Mość wzgląd maiąc na szkoły rozkrzewione w oyczyznie, wyiął od tey opłaty wszystkie księgi wypisuiące się dla Akademii Uniwersytetów, Kadeckich korpusów, i gimnazyów, rozkazuiąc za oprawę onych cła nie brać: ażeby zaś pod tym pozorem nie wkradło się wypisywanie z zagranicy ksiąg dla ludzi prywatnych Minister oświecenia Ministrowi handlowemu donosić zawsze będzie, kiedykolwiek księgi dla szkół potrzebne oprawne wypisywać się maią z zagranicy.

Stanu konsyliarz Lachman został doktorem dworu. Stanu konsyliarz Piattoli będzie Relatorem w kommissyi zbieraiącey prawa.

Wołyński Gubernator cywilny Komberley doniosł, że aktualny tayny konsyliarz Graf Moszynski dla zgromadzenia Panien Miłosiernych w Zytomierzu bawiących się opatrywaniem chorych i starych, iakoteż wychowaniem sierot i ubogich dzieci, zapisał summę 10 tysięcy rubli. Uwiadomiony o tém J. J. Mość przez reskrypt wysoce pochwalił ten postępek i naywyższe ukontentowanie swoie Graffowi oświadczył.

Dzień 4 września będzie pamiętnym uwiecznie dla instytutu pedagogicznego w S. Petersburgu Imperator Jmc raczył przytomnością swoią uszczęśliwić to mieysce, i widział pożytki wypływaiące z instytutu. Dzieło wielkie i ważne iakie iest przysposobienie nauczycielów dla młodzi kraiowey, Monarcha godném osądził względów i opieki naywyższey. Chciał sam być świadkiem postępku i talentu tych ludzi, którym poźniey będzie powierzona nadzieia i podpora oyczyzny. Przybył J. J. Mość do instytutu o godzinie 11 spotkany przez Ministra oświecenia, Kuratora S. Petersburgskiego wydziału i Prezydenta Akademii scyencyi członków głównego szkół rządu Akademików Akademii scyencyi, Professorów instytutu, i wiele znacznych osób. Zaczęło się natychmiast doświadczenie z Historyi, fizyki, chemii, matematyki, optyki, botaniki; naostatek student Alexandrowski czytał napisaną przez się pochwałę Pożarskiego. Słyszał wszystko Imperator Jmć z naywyższém ukontentowaniem. Nakoniec widział bibliotekę i gabinety, które znalazłszy w stanie doskonałym, oddalił się z Instytutu o godzinie 3. i oświadczył szczególnieyszą wdzięczność naczelnikom onego, na dowod nayłaskawszych względów Professorom wszystkim darował bryllantowe pierścienie, Magistrom i nauczycielom tabakiery złote, studentowi Alexandrowskiemu zegarek złoty.

HAMBURG d. 20 Września. Potwierdza się wiadomość, że Królewicz następca tronu Duńskiego nieukontentowanie swoie oświadczył obrońcom Coppenhagi, i rozkazał kommendanta G. Peymann sądzić surowie; co słysząc ten rycerz miał powiedzieć że iak podczas oblężenia dziesięć kroć na dzień ofiarował życie dla oyczyzny, tak dziś i zawsze gotów iest ofiarę ponowić. Dotąd nie iest ogłoszone opisanie urzędowe przypadków zdarzonych od wystąpienia na ląd Zelandyi woysk Angielskich do końca rozprawy: przeto wiedzieć trudno, iakie przyczyny nieszczęśliwego wodza skłoniły do kapitulacyi tak nagłey i haniebney. Cokolwiek czynił nieprzyiaciel, iakożkolwiek bombardował miasto, rzecz kończyła się ieszcze na zburzeniu domow niektórych, uszkodzeniu innych, zabiciu lub zranieniu mniey lub więcey bezbronnych mieszkańców; lecz fortyfikacye Coppenhagi nietknięte były; ieszcze stały bastyony, wały nie przebyte, mało zmnieyszył się garnizon, i ochoty nie stracił, zbliżała się pora zimowa, posiłków mogli spodziewać się oblężeni.

Oświadczył w odpowiedzi swoiey na początku daney Admirałowi Gambier i Lordowi Catchart G. Peymann, gdy zniszczenie zapowiadano stolicy, że taką klęskę Duńczycy wcześnie przewidzieli, bronić się iednak będą, i nieprzyiaciel nie wnidzie do miasta bez szturmu. Tego czekać honor i powinność kazała, żeby dzieie Duńskie nie ukazały światu zdziwionemu przykładu poddaney twierdzy ogromney za wrzuceniem bomb kilku. Chciał i wyraźnie rozkazał Królewicz Fryderyk, ażeby w ostatniey przygodzie, gdyby iuż Coppenhaga żadnym sposobem bronioną być nie mogła, flottę Duńską spalono. To zalecenie z Kiel powtórzył; przeieli gońca wprawdzie Anglicy; lecz G. Peymann był powinien zamiary rządowe dopełnić koniecznie, gdyby to naywięcey kosztowało, i poiąć trudno iak odważył się czynić przeciwko wiadomym sobie rozkazom następcy tronu.

W porcie Coppenhagskim znalazł Admirał Gambier mogących wkrótce uzbroić się i pod żagle wynijść 20 okrętów liniowych od 90 do 64 armat, 16

fregat, 19 korwet, 50 mnieyszych statków, 4 batterye pływaiące od 24 do 20 armat, ogółem rozmaitych okrętów woiennych 114, nie licząc wielu innych które są w naprawie lub na wer tach nowo zbudowane i niedokończone, dział na całey flotcie 2183. Do tey zdobyczy trzeba przydać batterye Sextus, 3 Korony, Provestenen uzbroione 203 działami ciężkiemi, i lądowe które tyleż armat liczą. Cóż mówić o zbroiowniach morskich, potrzebach okrętowych, masztach, innem drzewie, pieńce, żaglach, linach, żelazie, miedzi, i tym podobnych magazynach, które od wieku Dania utrzym wała w porządku naylepszym. Wszystko bez wątpienia uprowadzą lub zniszczą Anglicy, dziś zwłaszcza wiedząc że kapitulacya od rządu nie będzie potwierdzona; tak więc nie iest istotnie rzetelną powieść niektórych względem upadku Duńskiey potęgi na morzu, iż nieprzyiaciel zabierze owoc, drzewo zostawi, które wyda nowy; bo tu drzewo z owocem wraz ginąć musi.

Nie ucieszyliby się Anglicy zapewne z tak rzadkiego połowu, gdyby G. Peymann wiernie zachował instrukcye iemu dane, które złamał ieszcze dozwalaiąc umieszczać w kapitulacyi swoiey warunki polityczne, iakim iest obietnica przywrócenia nieprzyiacielowi zaiętey naywyższym wyrokiem własności, co iak przeciwi się układom dworu Duńskiego, tak przechodziło granice władzy poruczoney kommendantowi Coppenhagi. Jeżeli prawda iest, że Peymann był ciężko raniony, mógł o tém nie wiedzieć, inni więc wodzowie usprawiedliwiać się będą z nieposłuszeństwa woli rządowey dopełnionego. To dziś pewna, że Anglicy śpiesznie uzbraiać zaczeli flottę Duńską, ażeby iak nayrychley mogła być odesłaną do portów Brytańskich, i pomnożyć eskadry niezliczone Jerzego 3. Jest wątpliwość, będzie lub nie osadzona maytkami Duńskiemi, kapitulacya w ogólnych wyrazach o uzbroieniu okrętów mówi.

Przybycie Ministra Bernstorf do miasta naszego, i częste rozmowy iego z Marszałkiem Bernadotte zrodziły pogłoskę, że zaczepne i odporne przymierze iest zawarte między Danią i Francyą; chociaż Anglicy twierdzą, że ta umowa iuż dawno podpisaną była i stała się prawdziwą pobudką wyprawy, na Coppenhagę przedsięwziętey. Cokolwiek będzie dotąd nie wiadomo, czyli Admirał Gambier i Lord Catchart zostaną na zimę w stolicy Duńskiey, ażeby przez Sund ciaśninę kupieckie flotty Anglików bezpieczną żeglugę miały w porze wiosenney.

LONDYN d. 7 Września. Nic ieszcze nie postanowiono z Amerykanami; Prezydent Jefferson domaga się zadość uczynienia za krzywdy i zniewagę ziomkom wyrządzoną, iakoteż wolney na potem żeglugi z handlem nieokreślonym; nasi Ministrowie zaszedłszy tak daleko, i silnie utrzymuiąc panowanie Brytańnii po wszystkich morzach, lękaią się ustępować, ażeby od Parlamentu i narodu zganionemi nie byli. Tak więc przewleka się ugoda, i obie strony czynią woienne wyprawy; Republikanci, ażeby nam wydarli lądowe dzierżawy nowego świata, gdy na morzu szkodzić i zemścić się nie mogą, Anglicy ażeby Canadę i drugie prowincye zachowali.

Gdy ieszcze sprawa Półkownika Burr nie była sądownie roztrząśniona, obywatele prowincyi Louisiany widząc człowieka im miłego w więzieniu, pisali do Prezydenta Jefferson wyrażaiąc, iż pierwiastkowe zachowanie się i rządy iego przypominały Amerykanom wdzięcznym Franklina, któremu z oświecenia, nauki, o dobro powszechne gorliwości był naypodobnieyszy. Lecz pożniey zazdrościć poczoł Wice Prezydentowi Burr, niewinnego prześladował, interes szczególny przenosił nad publiczny, stracił więc prawo do zaufania i miłości ziomków. Powstaią naostatek przeciw G. Wilkinson, mieniąc go człowiekiem Hiszpanii zaprzedanym i świadkiem przeciw Półkownikowi fałszywym. Jefferson na to pismo nie odpowiadał, przesłał tylko obywatelom Louisiany wyrok sądowy trybunału Wirginii, który oskarżonego Wice Prezydenta o zbrodnię przeciw kraiowi umyśloną przekonywa. Tym czasem w Amerykańskich Stanach czyni się gotowość do elekcyi rychło następuiącey, gdyż dzisieyszy Prezydent RPtey żadną namową przywieść się nie dał, ażeby raz trzeci ten urząd przyioł.

Jzba niższa Parlamentu naszego przed zamknięciem obrad wyznaczyła summę 5 tysięcy FS na zakupienie szacownego zbioru rzadkich rękopismów, który zostawił umieraiąc Margrabia Lansdowne.

Politycy nasi lękać się zaczeli coraz bardziey o los Portugalii; woyska Francuzkie pod Bayonne zgromadzone maią wkrótce ruszyć przez Hiszpanią ku granicom tego Królestwa; między innemi znayduią się w obozach półki Szwaycarskie; widziano tam nawet batalion Jrlandczyków 1200 głów liczący, na którego chorągwiach iest herb Królestwa, Arfa złota; z tey okoliczności iedyney wnieść chcą niektórzy, że G. Junot ma wyprawę przedsięwziąć do Jrlandyi.

Ministeryalne pisma wyliczaią z upodobaniem statki kupieckie Duńczyków zatrzymane w portach Angielskich, lub na morzu poymane, i bogaty ładunek który ma naszym kupcom nadgrodzić stratę poniesioną przez sekwestr włożony na magazyny towary kapitały ich w państwie Duńskiém. Jnne znać daią że Admirał Gambier i Lord Catchart spodziewać się kazali prędkiego i pomyślnego wyprawy północney końca, tak ściśle wyspa Zelandya iest opasana, tak nagle zamknięta Coppenhaga, że o długiey obronie, daniu odsieczy, nawet pomyślić z rozwagą niepodobno było. Oppozycya przeciwnie dowodzi, że przedsięwzięcie dla nas musi być szkodliwe. Daymy że Coppenhaga napaścią zdumiała rychło bramy otworzy, że Duńczycy bronić się nie będą z rozpaczą, że stolicę Cronenburg, Helsingoer, cały Sund i flottę Duńską zagarniemy. Cóż ztąd za korzyść dla zwycięzców? Piękna iest zdobycz okrętów liniowych; ale cóż te nam szkodziły, co pomagały Francuzom, ieżeli Dania oboiętną być chciała statecznie. Celem wyprawy było zaięcie flotty i Sundu; pierwsza będzie w mocy naszey: ciasninę osiądzie niemieszkaiąc nieprzyiaciel, któremu daliśmy przyczynę do tego naiazdu. Lepiey więc było dozwolić Duńczykom zostać w oboiętności, a za ich pomocą mieć otwarty i wolny handel z niezmiernym zyskiem w Niemczech i na morzu Baltyckiém, niżeli przez postępek gwałtowny przymuszać, ażeby wsparcia u nieprzyiacioł naszych szukali.

O dzisieyszym stanie wyspy S. Domingo mamy wiadomość następuiącą. G. Pethion zgromadzi-

wszy do Port au Prince iakie miał okręta, wsadził na nie 1200 przebranych żołnierzy, i Gonaives dobywać kazał; w tey twierdzy znaydował się Macuy przyiaciel G. Christophe z 60 ludźmi tylko; bronił się iednak uporczywie, nakoniec ustąpił. Zwycięzca od d. 31 Maia do 7 Czerwca goszczący w mieście zpalił dom wdowy G. Dessalines i wszystkie do kupców Angielskich należące. Tymczasem nadciąga Christophe zatrudniony dotąd uśmierzaniem buntu zapalonego przez nieprzyiacioł w powiatach odległeyszych, szturm do Gonaives przypuszcza, i wchodzi do miasta; zwyciężeni Pethiona żołnierze w nieporządku wielkim uciekli na okręta, i do Port au Prince powrócili.

Sam zaś Pethion na czele dywizyi liczniey-szey poszedł pod zamek Bouccassin, broniony od G. Toussaint, podobno iednego z synów sławnego wodza Murzyńskiego, którzy w Paryżu wziowszy wychowanie, odesłani byli do oyca przez G. Leclerc na początku woyny. Ten młodzieniec do G. Christophe przywiązany, potrzykroć zacięte szturmy nieprzyiacioł wytrzymywał i odparł szczęśliwie, lecz miarkując że przewyższaiącym siłom dawać odporu długiego nie może, ustąpił z twierdzy do S. Marc w dobrym szyku. Pethion szedł za nim. Toussaint zmocniony wycieczkę czyni niespodzianą, i odnosi zwycięztwo. Przybywa Christophe po rozprawie, nieprzyiaciel do Port au Prince ucieka. Obie strony gotuią się do nowych bitew. Pethiona przyiaciele kray ogniem i żelazem pustoszą; Christophe okazuie nieco więcey ludzkości; ułatwił handel co zmnieyszaiąc od kawy, cukru, tabaki kakao, bawełny, temi produktami są napełnione magazyny. Korsarz Francuzki rozbił się u brzegu iego, i do Cap zaprowadzony został z 50 towarzyszami nieszczęścia, wszystkich łagodnie przyioł wodz Murzyński, hoynie opatrzył, uwolnił, i darował im statek, ażeby do oyczyzny powrócić mogli.

Admiralicya rozkaz przesłała do Indyi zachodniey, ażeby tam leżące wyspy cukrowe Duńskie S. Jana, Tomasza, i Krzyża zaięte zostały. Głoszą Amerykanie, iż port Canton na czas bardzo długi, podobno na zawsze zamknięty będzie Anglikom, i handel Chiński zupełnie dla nas zabroniony: lecz Kompania wschodnio Indyiska ma nadzieię ułatwić zachodzące trudności, do czego przykłada się naymocniey Staunton, który był przy poselstwie Lorda Macartney w Pekinie.

Katolicy Irlandzcy chociaż tylekroć odrzuceni, raz ieszcze podali prozbę Parlamentowi wołaiąc o nadanie millionom ludu tego wyznania praw obywatelskich; i wolności służenia kraiowi w urzędach cywilnych i woyskowych; między innemi oświadczaią, nie żądać nigdy aby duchowieństwu ich nadawano bogate fundusze, naybardziey z uszczerbkiem Anglikańskiego, przywracano dobra i summy dawniey zabrane, opatrywano kościoły kosztem publicznym; przyrzekaią zachować się skromnie, uznawać wyższość i pierwszeństwo religii panuiącey. Ale czego nie mogli otrzymać za rządu Foxa, nie otrzymaią zapewne u teraznieyszey administracyi, która na zwalenie przyiacioł iego użyła tego pozoru, że Katolikom sprzyiaią. Wspomnianemu wyżey mężowi w iedney z tuteyszych świątyni postawiono proste Mauzoleum, spodziewaią się przyiaciele, iż w czasie pó-źnieyszym narod każe wystawić okazalszą pamiątkę.

Pisma nasze o niedawno zmarłym w Rzymie Kardynale d' Yorck dały wiadomość następuiącą: Henryk Stuart był synem drugim Jakóba Stuarta Pretendenta Angielskiey korony, narodzonym z Maryi Klementyny Sobieskiey wnuczki Jana 3 Króla Polskiego, r. 1725. Mieszkał ciągle do r. 1745 w dawney stolicy świata, wtenczas przybył do Francyi, i stanoł na czele 15 tysięcy żołnierzy, których za rozkazem Ludwika 15 Xiąże de Richelieu miał do Anglii prowadzić, i posiłkować Karola Edwarda Stuarta, który w imieniu żyiącego ieszcze oyca wtenczas wylądowawszy do Szkocyi walczył o koronę przodków swoich. Nie wyszli iednakże Francuzi z Dunquerque pod żagle flottami Anglików zatrzymani; wkrótce potém Henryk dowiedziawszy się o przegraney brata swoiego pod Culloden, i krwawym upadku przyiacioł domu Stuartów, zarzucił wszelką nadzieię, i do Rzymu powrócił. Tu przeciw chęci familii i przyiacioł obrał stan duchowny, i przez Papieża Benedykta 14 został wyniesiony na dostoyność Kardynalską r. 1747. Odtąd do zgonu nieprzerwanie Kardynał d' Yorck pełnił przykładnie obowiązki przyięte, i był zupełnie oderwanym od świata.

W r. 1785 po śmierci brata starszego Pretendenta bić kazał medale z napisem. Henryk 9 Król Angielski z łaski Bożey nie z woli ludzkiey. Te medale są podziśdzień chowane w Angielskich gabinetach. Kardynał miał kilka bogatych beneficyów we Francyi i znaczną pensyą ze skarbu Królewskiego, iakoteż od Hiszpańskiey korony, ostatnią wyiowszy pożarła wszystko rewolucya. Zebrał iednak w dobrym czasie dostatek znaczny; i wspaniale ofiarował większą część onego Piusowi 6 gdy ten w r. 1796 kontrybucyi przez Francuzów narzuconey zapłacić nie mógł: między innemi dał rubin więcey 100 tysięcy czerw. złot. szacowany. Po przemianie państw Kościelnych w Rptę Rzymską Kardynał d' Yorck przyszedł do niedostatku; wtenczas Kardynał Borgia przez przyiacioł swoich Anglików, Coxe i Stuart polecił nieszczęśliwego Pana względom Lorda Melville; który wyiednał onemu u Jerzego 3 pensyi dożywotniey 5 tysięcy FS. Tę odbierał do zgonu Henryk Stuart ostatni potomek domu niegdy wielkiego; umieraiąc w 82 roku życia, prawa swoie do Korony Angielskiey odkazał testamentem Królowi Sardyńskiemu z krewnych bliższemu.

CONSTANTINOPOL d. 24 sierpnia. G. Sebastiani zaczoł miewać rozmowy częste z Reis Effendim; słychać że gońca wysłał do Paryża z prożbą, ażeby iego poselstwu koniec przez odwołanie uczyniono. G. Gardanne ztąd wyiechał do Persyi. O rozruchach powstaiących w prowincyach Azyatyckich nic pewnego nie mamy, prócz wątpliwych i sprzecznych pogłosek. Angielska flotta nic ieszcze nie przedsięwzięła; krąży iak słychać przed ciaśniną Dardanelską, i wyspę Tenedos trzyma; rozumiemy że wkrótce nastąpi ugoda między Portą i Brytannią W.

PARYZ d. 11 Września Konsyliarze stanu Defermont, Boulay, Berenger stanowszy w zgromadzeniu prawodawczém donieśli że na rok następuiący rząd nie będzie potrzebować nad 600 millionów franków, gdyż z 720 millionów danych na rok 1807 część znaczna w skarbie została; zatém podatki niektóre maią być zmnieyszone. Francuz-

ki narod, mówił Berenger, bardzo rzadko widział u siebie porządną skarbu administracyą. Od lat 420 przodkowie nasi ten chwalebny porządek mieli przez lat 10 pod Ludwikiem 12, przez lat 10 pod Henrykiem 4, przez lat 25 pod Ludwikiem 14. Oszczędność Ludwika 12 i Kardynała D Amboise oycowska była lecz drobna; Henryk 4 i Sulli przykład i naukę zostawili następcóm: Ludwik 14 i Colbert Francyą okryli monumentami wspaniałemi i pożytecznemi; lecz po śmierci Ministra sobie samemu zostawiony Monarcha, edykt Nantejski odwołał, administracyą skarbu opuścił: ztąd pod tronem otworzyła się przepaść w którą upaść niegdy miała Burbonów dynastya. Rząd Konsulowski znalazł skarb Francuzki w równym nieładzie iak Henryk i Sulli: widział narod, iakie stały się odmiany w 7 leciech, monumenta w tym przeciągu czasu wystawione, zaczęte, przedsięwzięte odnowią wiek Ludwika 14. a ieżeli pokoy powszechny zakwitnąć ma w Europie któż nie wspomni sobie że ta była myśl i chęć Henryka 4.

Zabrał głos Konsyliarz stanu Regnault ukazując dokończoną księgę praw handlowych i kupieckich; uwielbił na wstępie przepisy zrobione pod Ludwikiem 14, pamiątkę wiekuistą Colberta, dzieło nieśmiertelne naydoskonalszych prawników i kupców. Dowiodł że ta księga dziś iest niedostateczną, Monarchia w dwoynasob rozleglejsza; zmieniły się obyczaie; te naybardziey zwrócić trzeba do starodawney prostoty; rzetelności, oszczędności, a do Francuzkich praw handlowych przydać naylepsze wzięte od narodów postronnych doświadczeniem zachwalone. Od roku 9 wolności Francuzkiey wyznaczona kommissya nad tém pracowała, dzieło iey przetrząsały handlowe trybunały i kupieckie izby, naostatek rada stanu wraz nazaiutrz po przybyciu, Napoleona z obozów, i w obecności iego. Dzieli się księga na 4 części; pierwsza daie ogólne prawidła handlowe, druga szczególne dla handlu morskiego, trzecia mówi o upadku domów kupieckich i bankructwie, czwarta o sądach na sprawy kupieckie. Żadna powinność, obowiązek, przypadek opuszczony nie iest. Wkrótce rada stanu prawodawcom ukaże księgę żeglarską, a Francya mieć będzie nakoniec akt nawigacyi.

Wyliczaiąc ogólne przepisy handlowe Regnault wyznaie, że ta księga stanowi prawa ściste, zwyczaie wprowadza surowe, kary ostre przeznacza: tak czynić kazała moralność kupców dziś zwolniona. Bogactwa nad wartość są szacowane, honor nie dość ma względu; porządek i oszczędność źródło pomyślności domów kupieckich, nie są zachowane. Gdzież są zawołani na świecie kupcy Amsterdamu, Londynu, Paryża, Lyonu, Marselli, Nantes, Bordeaux. Teraz przepych magazynów; świetna okazałość sklepów, ozdoby apartamentów, stroy osob, nasłem są dla handluiących ulubionem, i zastąpiły mieysce czułości skrupulatney, poczciwości skromney, rzetelności nayściśleyszey, która dawniey kupuiących przywiązywała do przedaiących, i węzłem była stałey ich przyiaźni. Widzieliśmy kupców bez ksiąg kupieckich, księgi niewierne, nieporządne, albo tak robione, żeby zdradę ukryły przed wierzycielami, lub nieuczciwość przed sądem. Widzieliśmy bankructwo zdradliwe przemienione w sposob zbogacenia się, żony opływaiące w dostatek ze szkodą wierzycielów męża kupca, i wcześnie oddzielaiące swóy własny niby maiątek, ażeby familie niezliczone nowy ich zbytek opłacały.

Patrzyła na to z pogorszeniem publiczność, cierpiała na tém, i znosiła; tak rozwolniały u nas obyczaie; trzeba było rządowi rękę do tey choroby przyłożyć. Ztąd wyszły ostre przepisy w księdze handlowey o utrzymywaniu ksiąg kupieckich, o rozdziale maiątku między małżonkami, o darach iakie mogą żonom czynić kupcy, o bankructwach niewinnych i przypadkowych, zmyślonych i zdradliwych, o tych nakoniec które zgotowało złe i nierządne kupców życie. Poczciwi ludzie nie lękaiąc się tey prawa surowości pochwalą nowe przepisy; nie uczciwi zlękną się oney; z tych zapewne nie ieden pełnić zacznie powinność naprzód z boiaźni zbawienney, nabędzie potém nałogu dobrego, nakoniec uyrzy w tey dokładności szczęśliwość własną i dobro, a nowe obyczaie owocem będą praw odnowionych.

BERLIN d. 20 Września. Wyznaczona od Króla Fryderyka 3 kommissya w Memlu zatrudnia się nowém urządzeniem armii Pruskiey; ta na przyszłość wynosić będzie 150 tysięcy regularnego żołnierza, z których 50 tysięcy tylko będzie pod bronią statecznie, 100 tysięcy urlopowanych, z warunkiem, ażeby odbywaiący służbę w roku pierwszym, na rok drugi i trzeci do domów uwolnieni byli, i dopiero na rok trzeci powtórnie do chorągwi powracali. Przed zaczęciem woyny z Francyą rząd zamyślał w państwie Pruskiém formować milicyą, która 80 tysięcy głów miała wynosić; teraz rzecz skutek wezmie nowym i doskonalszym sposobem, ażeby milicya nie iuż 80, lecz 300 tysięcy ludu liczyła zbroynego, ćwiczonego, i zawsze gotowego do obrony kraiu.

Król nasz w Memlu następuiące odmiany uczynił; uwolnieni są od obowiązków Ministrowie, Angern, Goldbeck, Ingersleben, Massow, Reck, Thulemeyer, Voss. Stein został pierwszym Ministrem skarbu, Schroetter sprawiedliwości i duchownych interessów, mieysce G. Adiutanta Kleist zastąpił Kottum; pierwszy iakoteż Konsyliarz Lombard uwolnieni od służby; Lombard będzie Sekretarzem naszey Akademii Scyencyi; na mieyscu GK Geusau dozorcą naywyższym twierdz w państwie Pruskiém został Półkownik Gneisenau. Inne odmiany w stanie cywilnym i woyskowym Monarchii nastąpić maiące wkrótce ogłoszone będą.

Na poselstwo Pruskie do Paryża ma być przeznaczony Brockhausen. Król Saski 100 tysięcy talarów ze skarbu swoiego wyliczyć kazał na wsparcie fabryki porcellanowey w Meissen, która zarówno z drugiemi w całym kraiu znacznie upadła podczas ostatniey woyny. Królestwo Westfalskie urządzaią pilnie konsyliarze stanu z Paryża przysłani: w tey stolicy zbieraią ludzi umieiących naybardziey ięzyki Francuzki i Niemiecki, którym będą powierzone urzędy państwa nowego, gdzie spodziewany iest Napoleon, iak tylko zakończy podróż Włoską. W Stralsundzie ogłosił rządca Francuzki, że do tego portu i innych Pomorskich i wyspy Rugen wolno iest zawiiać okrętom narodów żyiących z Francyą w pokoiu, w czém żadney przeszkody od Szwedów doznawać nie maią.